

Od Hermana Dalmatina do hrvatskih filozofa znanosti u 20. stoljeću: sukus filozofskog rada Stipe Kutleše

Skuhala Karasman, Ivana

Source / Izvornik: **Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine, 2015, 41, 564 - 566**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:532760>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Od Hermana Dalmatina do hrvatskih filozofa znanosti u 20. stoljeću: sukus filozofskog rada Stipe Kutleše

Stipe Kutleša, *Iz povijesti hrvatske filozofije i znanosti* (Zagreb: Matica hrvatska, 2013), 224 pp.

Knjiga *Iz povijesti hrvatske filozofije i znanosti* sadrži sedam poglavlja podijeljenih u tri tematske cjeline: »Europski korijeni hrvatske filozofije i znanosti«, »Filozofija i znanost na hrvatskom jeziku« te »Filozofske refleksije o znanosti«. Knjiga sadrži i »Predgovor«, »Literaturu«, »Bibliografiju« te kratku biobibliografiju Stipe Kutleše koju je sastavio Damir Barbarić. Poglavlja u knjizi temelje se na izmijenjenim tekstovima koje je Kutleša objavio u razdoblju od 1993. do 2012. godine.

Prva i najopširnija tematska cjelina »Europski korijeni hrvatske filozofije i znanosti« započinje poglavljem o prvom poznatom hrvatskom filozofu iz 12. stoljeća, Hermanu Dalmatinu, pod naslovom »Filozofija i znanost kod Hermana Dalmatin(c)a«. ¹ Kako bi se mogla razumjeti važnost filozofske misli ovog srednjovjekovnog mislioca, Kutleša najprije ukratko čitatelje upoznaje s grčkom i arapskom filozofijom prirode. Obradujući pak Hermanove temeljne postavke iznesene u njegovu jedinom originalnom djelu *De essentiis (O bitima)*, koje je napisao 1143. godine u Béziersu, Kutleša zaključuje kako njemu »<...> pripada izuzetno mjesto jer je svojim posredovanjem između zapadnoeuropske i arapske filozofijske tradicije otvorio put novoj znanosti.« ² Sljedeće poglavlje posvećeno je Frani Petriću (1529–1597) – u ovome tekstu Kutleša rabi rjeđu inačicu njegova prezimena – Petrišević. ³ U skladu s vlastitim interesima Kutleša

¹ Stipe Kutleša autor je nekoliko članaka o Hermanu Dalmatinu: »Herman Dalmatin«, *Filozofski glasnik* 2 (1993), pp. 7–23; »Prostorno-vremenski odnosi u Hermanovoj filozofiji prirode«, u: Marijan Steiner i Miljenko Belić (ur.), *Ljepota istine. Zbornik u čast p. Miljenka Belića SJ u povodu 75-obljetnice života* (Zagreb: Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, 1996), pp. 250–257; »Space, Time and Movement in the Natural Philosophy of Hermann of Dalmatia«, *Studia historiae philosophiae Croaticae* 3 (1997), pp. 93–101; »Herman Dalmatin«, u: Marinko Šišak (prir.), *Hrvatska filozofija I.* (Zagreb: »Biblioteka Scopus«, 2001), pp. 15–32; »Croatian Philosophers I: Hermann of Dalmatia (1110–1154)«, *Prolegomena: časopis za filozofiju* 3 (2004), pp. 57–71; »Filozofija i znanost kod Hermana Dalmatin(c)a«, *Prirodoslovlje. Časopis odjela za prirodoslovlje i matematiku Matice hrvatske* 12/1–2 (2012), pp. 77–94.

² Stipe Kutleša, *Iz povijesti hrvatske filozofije i znanosti*, p. 40.

³ Usp. Stipe Kutleša, »Petrić o tajnama brojeva«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 32 (2006), pp. 171–187.

se ovdje bavi njegovim razumijevanjem brojeva tj. aritmetikom pozivajući se pritom na Petrićevo najpoznatije djelo *Nova de universis philosophia* (*Nova sveopća filozofija*) objavljeno 1591. godine u Ferrari i rukopis *De numerorum mysteriis*. Zadnje poglavlje pod naslovom »Uspostava njutnovske paradigme u prirodnoj filozofiji« daje pregled promjena paradigme koje se događaju na početku suvremene znanosti i fizike. Kutleša započinje aristotelizmom i karteziјanizmom i nastavlja njutnizmom koji je zamijenio aristotelovsko-skolastičku i karteziјansku prirodnu filozofiju. U kontekstu ove teme Kutleša obrađuje Ruđera Boškovića (1711–1787)⁴ koji je dopunio Newtona te spominje hrvatske njutnovce (Petra Skenderlića, Mihovila Lipšića i dr.) kao i hrvatske autore koji su zastupali Boškovićevu teoriju, a time i njutnizam.⁵ Kutleša kontekstualizira Boškovićevu filozofiju pregledom razvoja njutnizma u Europi.

Tematska cjelina »Filozofija i znanost na hrvatskom jeziku« bavi se filozofskim i prirodnofilozofskim nazivljem na hrvatskom jeziku. Poznato je da se intenzivniji rad na stvaranju filozofske, prirodnofilozofske i matematičke hrvatske terminologije započeo sredinom 19. stoljeća, a »[o]pća oznaka pri uspostavljanju narodnoga nazivlja u gotovo svim područjima znanja bila je svijest o hrvatskom jezičnom bogatstvu, a s tim u vezi inzistiralo se na narodnim nazivima.«⁶ U jedinom poglavlju ove tematske cjeline, »Problem znanstvenog nazivlja«, Kutleša je dao pregled ove aktualne i intrigantne problematike koja još i danas zaokuplja znanstvenike i filozofe.⁷

Na početku posljednje tematske cjeline »Filozofske refleksije o znanosti« u poglavlju »Teorija relativnosti u Hrvatskoj« Kutleša se usredotočuje na prve hrvatske znanstvenike koji su se u svojim radovima bavili ovom teorijom: Vladimir Varićak, Stjepan Mohorovičić, Zdenka Mekanec, Vladimir Vrkljan i dr.⁸ U drugom poglavlju, »Filozofske rasprave o znanosti u Hrvatskoj u 20. stoljeću«,⁹

⁴ Ruđeru Boškoviću Stipe Kutleša posvetio je niz radova, dvije uredničke knjige i dvije autorske knjige. Ovdje navodim samo dvije autorske knjige: *Ruđer Josip Bošković* (Zagreb: Tehnički muzej, 2011); *Filozofija Ruđera Boškovića* (Zagreb: KruZak, 2012).

⁵ O recepciji njutnizma vidi sljedeći Kutlešin članak: »Počeci newtonizma u Europi i u Hrvatskoj«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 29/1–2 (57–58) (2003), pp. 57–73.

⁶ Kutleša, *Iz povijesti hrvatske filozofije i znanosti*, p. 105.

⁷ O hrvatskom filozofskom i znanstvenom nazivlju Kutleša je objavio sljedeće članke: »Doprinos Vjekoslava Goluba i Bogoslava Šuleka hrvatskom geometrijskom nazivlju u 2. polovini 19. stoljeća«, *Radovi – Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Razdio za leksikografiju, enciklopediku i informatiku* 5 (1996), pp. 59–95; »Hrvatsko nazivlje u fizikalnim znanostima sredinom 19. stoljeća«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* 31 (2005), pp. 273–287.

⁸ Usp. Stipe Kutleša, »Sporovi oko teorije relativnosti u Hrvatskoj«, *Filozofska istraživanja* 13 (1993), pp. 149–169.

⁹ O tome vidi: Stipe Kutleša, »Filozofske rasprave o znanosti u Hrvatskoj u 20. stoljeću«, u: Damir Barbarić, Franjo Zenko (ur.), *Hrvatska filozofija u XX. stoljeću* (Zagreb: Matica hrvatska, 2007), pp. 111–126.

Kutleša navodi kako ga »<...> ne zanimaju čisto znanstvene rasprave koje su se vodile oko tih novih teorija, nego prije svega filozofski izazovi koji su bili potaknuti tim teorijama. A njih doista nije manjkalo. Ne zanima nas u prvom redu ni to kako se rasprava vodila među znanstvenicima i filozofima u Europi i svijetu, nego nas ponajprije zanima kako se ona reflektirala u Hrvatskoj.«¹⁰

Ova knjiga, u kojoj su objavljeni radovi koji su nastali kao rezultat dva-desetgodišnjeg znanstvenog istraživanja, predstavlja sukus filozofskog rada i interesa Stipe Kutleše. Kao što i sam naslov sugerira, radi se o izboru autora i tema čime čitatelj nužno ostaje zakinut za neke segmente koji bi dodatno upotpunili mozaik o povijesti hrvatske filozofije i znanosti. No, kao su »[p] ojedine cjeline knjige neznatno <...> ili znatnije izmijenjeni tekstovi koji su već objavljeni, a prilagođeni su tako da čine cjelinu«¹¹ namjera knjige je pokazati područje interesa i bavljenja autora, a ne davanje cjelokupnog pregleda povijesti hrvatske filozofije i znanosti. Knjiga *Iz povijesti hrvatske filozofije i znanosti* bit će korisna svim istraživačima povijesti hrvatske filozofije i znanosti, a pogotovo onima koji su tek na početku svojih istraživanja iz spomenute tematike.

Ivana Skuhala Karasman

¹⁰ Kutleša, *Iz povijesti hrvatske filozofije i znanosti*, p. 187.

¹¹ Kutleša, *Iz povijesti hrvatske filozofije i znanosti*, u: »Bibliografija« p. 219.